Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 2ας Ιουνίου 2016*

«Παράβαση κράτους μέλους — Άρθρα 18, 20 και 21 ΣΛΕΕ — Ιθαγένεια της Ένωσης — Δικαίωμα κυκλοφορίας και διαμονής — Δυσμενής διάκριση λόγω ιθαγενείας — Παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως χορηγούμενη στους ημεδαπούς φοιτητές — Οδηγία 2004/38/ΕΚ — Άρθρο 24, παράγραφος 2 — Παρέκκλιση από την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως — Σπουδαστική βοήθεια, αποτελούμενη από σπουδαστικές υποτροφίες ή σπουδαστικά δάνεια — Περιεχόμενο — Απαιτούμενα τυπικά στοιχεία του εισαγωγικού δικογράφου της προσφυγής — Συνεκτική παράθεση των αιτιάσεων»

Στην υπόθεση C-233/14,

με αντικείμενο προσφυγή λόγω παραβάσεως δυνάμει του άρθρου 258 ΣΛΕΕ, η οποία ασκήθηκε στις 12 Μαΐου 2014,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την C. Gheorghiu και τον M. van Beek, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Βασιλείου των Κάτω Χωρών, εκπροσωπούμενου από τις M. Bulterman και C. Schillemans,

καθού,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους R. Silva de Lapuerta, πρόεδρο τμήματος, A. Arabadjiev, J.-C. Bonichot, C. G. Fernlund και E. Regan (εισηγητή), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: E. Sharpston

γραμματέας: L. Carrasco Marco, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 25ης Νοεμβρίου 2015,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 26ης Ιανουαρίου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

Απόφαση

1 Με την προσφυγή της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο:

— να διαπιστώσει ότι το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, χορηγώντας το ευεργέτημα των προτιμησιακών τιμών εισιτηρίων στα δημόσια μέσα μεταφοράς που προβλέπεται για τους σπουδαστές που σπουδάζουν στις Κάτω Χώρες μόνο στους Ολλανδούς σπουδαστές που είναι εγγεγραμμένοι σε ιδιωτικό ή δημόσιο εκπαιδευτικό ίδρυμα στις Κάτω Χώρες και στους σπουδαστές από άλλα κράτη μέλη οι οποίοι ανήκουν στα οικονομικώς ενεργά άτομα στις Κάτω Χώρες ή έχουν αποκτήσει εκεί δικαίωμα μόνιμης διαμονής, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 18 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 20 και 21 ΣΛΕΕ, καθώς και από το άρθρο 24 της οδηγίας 2004/38/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ 2004, L 158, σ. 77, καθώς και διορθωτικά ΕΕ 2004, L 229, σ. 35, και ΕΕ 2005, L 197, σ. 34), και

— να καταδικάσει το Βασίλειο των Κάτω Χωρών στα δικαστικά έξοδα.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

2 Οι αιτιολογικές σκέψεις 20 και 21 της οδηγίας 2004/38 έχουν ως εξής:

«(20) Σύμφωνα με την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, όλοι οι πολίτες της Ένωσης και τα μέλη των οικογενειών τους που διαμένουν σε κράτος μέλος βάσει της παρούσας οδηγίας θα πρέπει να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης, στο εν λόγω κράτος μέλος, σε σύγκριση με τους ημεδαπούς στους τομείς που καλύπτονται από τη Συνθήκη, με την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων που προβλέπονται ρητά στη Συνθήκη και στο παράγωγο δίκαιο.

(21) Πάντως, θα πρέπει να εναπόκειται στο κράτος μέλος υποδοχής να αποφασίζει εάν θα παρέχει σε πρόσωπα που δεν ασκούν μισθωτή δραστηριότητα ή ελεύθερο επάγγελμα ή διατηρούν την ιδιότητα αυτή και στα μέλη της οικογένειάς τους κοινωνική παροχή κατά τους πρώτους τρεις μήνες διαμονής ή για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στις περιπτώσεις των προσώπων που αναζητούν εργασία ή σπουδαστική βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής κατάρτισης, πριν από την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής.»

3 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει ότι η οδηγία αυτή ισχύει για όλους τους πολίτες της Ένωσης οι οποίοι μεταβαίνουν ή διαμένουν σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο του οποίου είναι υπήκοοι.

4 Το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας, που φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα διαμονής άνω των τριών μηνών», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Όλοι οι πολίτες της Ένωσης έχουν δικαίωμα διαμονής στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών, εφόσον:

[...]

γ)

— έχουν εγγραφεί σε ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα, εγκεκριμένο ή χρηματοδοτούμενο από το κράτος μέλος υποδοχής βάσει της νομοθεσίας ή της διοικητικής πρακτικής του, για να παρακολουθήσουν κατά κύριο λόγο σπουδές, συμπεριλαμβανομένων μαθημάτων επαγγελματικής κατάρτισης, και

— διαθέτουν πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής και βεβαιώνουν την αρμόδια εθνική αρχή, με δήλωση ή με ισοδύναμο μέσο της επιλογής τους, ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη της οικογένειάς τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής κατά τη διάρκεια της παραμονής τους, […]».

5 Το άρθρο 24 της οδηγίας 2004/38, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ίση μεταχείριση», έχει ως εξής:

«1. Με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων που προβλέπονται ρητώς στη συνθήκη και στο παράγωγο δίκαιο, όλοι οι πολίτες της Ένωσης που διαμένουν στην επικράτεια του κράτους μέλους υποδοχής βάσει της παρούσας οδηγίας, απολαύουν ίσης μεταχείρισης σε σύγκριση με τους ημεδαπούς του εν λόγω κράτους μέλους εντός του πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης. Το ευεργέτημα του δικαιώματος αυτού εκτείνεται στα μέλη της οικογένειας που δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, εφόσον έχουν δικαίωμα διαμονής ή μόνιμης διαμονής.

2. Κατά παρέκκλιση από την παράγραφο 1, το κράτος μέλος υποδοχής δεν είναι υποχρεωμένο να χορηγεί δικαίωμα σε κοινωνικές παροχές κατά τους πρώτους τρεις μήνες της διαμονής, ή, κατά περίπτωση, κατά το μακρότερο χρονικό διάστημα που προβλέπεται στο άρθρο 14, παράγραφος 4, στοιχείο β′, ούτε να δίνει, πριν από την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής, σπουδαστική βοήθεια, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής κατάρτισης, αποτελούμενη από σπουδαστικές υποτροφίες ή σπουδαστικά δάνεια σε άλλα πρόσωπα εκτός από μισθωτούς, μη μισθωτούς, σε πρόσωπα που διατηρούν αυτή την ιδιότητα και στα μέλη των οικογενειών τους.»

Το ολλανδικό δίκαιο

O Wet studiefinanciering 2000

6 Το άρθρο 2.1 του Wet studiefinanciering 2000 (νόμου του 2000 περί χρηματοδοτήσεως των σπουδών, στο εξής: WSF 2000), ο οποίος καθορίζει τις προϋποθέσεις της χρηματοδοτήσεως των σπουδών, στην οποία περιλαμβάνονται η βασική υποτροφία και μια παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως (στο εξής: παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως), έχει ως εξής:

«Ο παρών νόμος διέπει τη χρηματοδότηση των σπουδών και έχει εφαρμογή στους σπουδαστές που πληρούν τις προϋποθέσεις περί:

a. ιθαγενείας, όπως προβλέπονται στο άρθρο 2.2,

b. ηλικίας, όπως προβλέπονται στο άρθρο 2.3, και

c. κατηγορίας εκπαιδεύσεως, όπως προβλέπονται στις παραγράφους 2.2 έως 2.4.»

7 Το άρθρο 2.2 του WSF 2000 προβλέπει τα εξής:

«1. Επιλέξιμος για χρηματοδότηση σπουδών είναι σπουδαστής ο οποίος:

a) έχει την ολλανδική ιθαγένεια,

b) δεν έχει την ολλανδική ιθαγένεια, αλλά εξομοιώνεται με Ολλανδό υπήκοο, όσον αφορά τη χρηματοδότηση σπουδών, δυνάμει διεθνούς συνθήκης ή αποφάσεως διεθνούς οργανισμού, ή

c) δεν έχει την ολλανδική ιθαγένεια, αλλά κατοικεί στις Κάτω Χώρες και ανήκει σε ομάδα προσώπων η οποία εξομοιώνεται από πλευράς χρηματοδοτήσεως προς τους Ολλανδούς υπηκόους, η οποία πρέπει να προσδιορισθεί με κανονιστική απόφαση.

2. Υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 1, στοιχείο b, είναι δυνατό να προσδιορισθούν με κανονιστική απόφαση οι ομάδες προσώπων για τις οποίες η εξομοίωση την οποία προβλέπει η παράγραφος 1, στοιχείο β', αφορά αποκλειστικώς την ανάληψη των δαπανών προσβάσεως στην εκπαίδευση. Η κανονιστική απόφαση μπορεί να καθορίζει τους κανόνες που αφορούν το ποσό και τη μορφή της αναλήψεως αυτής.»

8 Το άρθρο 3.1 του WSF 2000 ορίζει τα εξής:

«1. Η χρηματοδότηση των σπουδών αποτελείται από μια βασική υποτροφία, ένα βασικό δάνειο και μια συμπληρωματική υποτροφία ή ένα συμπληρωματικό δάνειο, καθώς και μια πίστωση για τέλη εγγραφής των σπουδαστών.

2. Η χρηματοδότηση των σπουδών μπορεί να χορηγείται εν όλω ή εν μέρει υπό τη μορφή:

a. δωρεάς,

b. υποτροφίας, ή

c. δανείου.»

9 Το άρθρο 3.2, παράγραφος 1, του WSF 2000 προβλέπει ότι η υποτροφία περιλαμβάνει μηνιαίως ένα κατ' αποκοπήν ποσό για την κάλυψη των δαπανών διαβιώσεως, μια συμμετοχή στα δίδακτρα και την παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως.

10 Το άρθρο 3.29 του WSF 2000 διευκρινίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να εισπραχθεί αποζημίωση όταν ο δικαιούχος δεν έχει χρησιμοποιήσει ολόκληρο το ποσό για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως.

11 Το άρθρο 3.6, παράγραφος 2, του WSF 2000 προβλέπει τα εξής:

«Η βασική υποτροφία περιλαμβάνει μια παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, εκτός αν ορίζεται άλλως.»

12 Το άρθρο 3.7 του WSF 2000, το οποίο προβλέπει τη μορφή υπό την οποία χορηγείται η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, έχει ως εξής:

«1. Για τους σπουδαστές που σπουδάζουν στις Κάτω Χώρες, η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως συνίσταται σε έναν τίτλο μεταφοράς ισχύοντα για ορισμένη διάρκεια εντός της εβδομάδας, τίτλο τον οποίο οι εταιρίες συγκοινωνιών χορηγούν στον ενδιαφερόμενο δωρεάν ή σε μειωμένη τιμή.

2. Για τους σπουδαστές που δικαιούται χρηματοδότηση σπουδών προκειμένου να σπουδάσουν εκτός των Κάτω Χωρών, η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως συνίσταται στο ποσό το οποίο προβλέπεται, αντιστοίχως, στο άρθρο 4.8, παράγραφος 2, και στο άρθρο 5.3, παράγραφος 2. Κατά παρέκκλιση από την πρώτη περίοδο, ο σπουδαστής τον οποίο αφορά η πρώτη περίοδος μπορεί να λάβει, κατόπιν αιτήσεως, ως παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, έναν τίτλο μεταφοράς.»

Η Besluit studiefinanciering 2000

13 Η Besluit studiefinanciering 2000 (απόφαση του 2000 περί χρηματοδοτήσεως των σπουδών) προβλέπει στο άρθρο 3a, παράγραφοι 1 και 2, τα ακόλουθα:

«1. Για τα πρόσωπα που έχουν είτε την ιθαγένεια κράτους συμβαλλομένου στη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο [της 2ας Μαΐου 1992 (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3)] είτε την ελβετική ιθαγένεια, καθώς και για τα μέλη των οικογενειών τους, πλην

a. των μισθωτών,

b. των μη μισθωτών, ή

c. των προσώπων που έχουν διατηρήσει το καθεστώς του μισθωτού, και

d. των μελών των οικογενειών των προσώπων που προσδιορίζονται στα στοιχεία a έως c

τα οποία δεν έχουν αποκτήσει το δικαίωμα μόνιμης διαμονής που προβλέπεται στο άρθρο 16 της [οδηγίας 2004/38], η εξομοίωση βάσει του άρθρου 2.2, παράγραφος 2, του [WSF 2000] αφορά την ανάληψη των δαπανών προσβάσεως στην εκπαίδευση.

2. Η ανάληψη βάσει της παραγράφου 1 έχει τη μορφή δωρεάς και συνίσταται στο ποσό της βασικής υποτροφίας που προβλέπεται στο άρθρο 3.6, παράγραφος 1, του [WSF 2000], για έναν σπουδαστή που κατοικεί στην οικογενειακή εστία. Η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως και η συμπληρωματική παροχή που προβλέπεται στο άρθρο 3.6, παράγραφοι 2 και 3, του [WSF 2000] δεν περιλαμβάνονται στο ποσό αυτό.»

Ο Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

14 Το άρθρο 7.37 του Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (νόμου για την ανώτατη εκπαίδευση και την επιστημονική έρευνα) θέτει σε εφαρμογή το άρθρο 2.1, στοιχείο c, του WSF 2000, το οποίο ορίζει ότι ο σπουδαστής πρέπει να έχει εγγραφεί σε εγκεκριμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Κατά το άρθρο 7.37, παράγραφος 2, του νόμου για την ανώτατη εκπαίδευση και την επιστημονική έρευνα:

«Η εγγραφή διενεργείται μόνον όταν έχει προσκομισθεί απόδειξη καταβολής των δαπανών εγγραφής και των δαπανών εξετάσεως ή, σε περίπτωση εγγραφής σε νυκτερινό πανεπιστήμιο, των δαπανών εγγραφής στο πανεπιστήμιο αυτό.»

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

15 Κατά τον Νοέμβριο του 2008, υποβλήθηκε ενώπιον της Επιτροπής καταγγελία με αντικείμενο την άνιση μεταχείριση μεταξύ των Ολλανδών φοιτητών και των φοιτητών από άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά την πρόσβαση στα επιδοτούμενα δημόσια μέσα μεταφοράς στις Κάτω Χώρες. Κατά την καταγγελία αυτή, οι Ολλανδοί σπουδαστές είναι επιλέξιμοι για την παροχή που σκοπεί στην κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, η οποία τους παρέχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τα δημόσια μέσα μεταφοράς δωρεάν ή σε μειωμένη τιμή, ενώ οι σπουδαστές οι οποίοι παρακολουθούν σπουδές στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus πρέπει να καταβάλλουν την πλήρη τιμή, πράγμα το οποίο συνιστά παράβαση του άρθρου 12 ΕΚ.

16 Δεδομένου ότι η Επιτροπή συμμεριζόταν την άποψη αυτή, απέστειλε, στις 23 Μαρτίου 2009, προειδοποιητική επιστολή στο Βασίλειο των Κάτω Χωρών, καλώντας το να της διαβιβάσει τις παρατηρήσεις του εντός προθεσμίας δύο μηνών. Στην επιστολή αυτή, η Επιτροπή υποστήριξε ότι η

παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται ως σπουδαστική υποτροφία ή δάνειο, αλλά ως βοήθημα διαβιώσεως, οπότε η παροχή αυτή δεν εμπίπτει στην παρέκκλιση του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38. Εξάλλου, η Επιτροπή δεν προσήψε στο Βασίλειο των Κάτω Χωρών μόνον άνιση μεταχείριση εις βάρος των σπουδαστών οι οποίοι παρακολουθούν σπουδές στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus, αλλά αναφέρθηκε στο σύνολο των σπουδαστών από άλλα κράτη μέλη οι οποίοι εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/38 και οι οποίοι παρακολουθούν μέρος ή το σύνολο των σπουδών τους στις Κάτω Χώρες.

17 Με έγγραφο της 15ης Μαΐου 2009, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών απάντησε στις αιτιάσεις αυτές ότι δεν υπάρχει θέμα δυσμενούς διακρίσεως, δεδομένου ότι η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μεταφοράς χορηγείται υπό τη μορφή δανείου υπό όρους και εμπίπτει, ως εκ τούτου, στην παρέκκλιση του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38.

18 Στις 29 Ιανουαρίου 2010, η Επιτροπή απέστειλε αιτιολογημένη γνώμη στο Βασίλειο των Κάτω Χωρών, στην οποία το κράτος μέλος αυτό απάντησε στις 28 Μαΐου 2010, αναπτύσσοντας τα επιχειρήματα που προέβαλε με την απάντησή του στην προειδοποιητική επιστολή.

19 Στις 27 Ιανουαρίου 2012, η Επιτροπή απηύθυνε συμπληρωματική αιτιολογημένη γνώμη στο Βασίλειο των Κάτω Χωρών. Στις 27 Μαρτίου 2012, η Επιτροπή έλαβε την απάντηση του κράτους μέλους αυτού, με την οποία το κράτος αυτό ενέμεινε στην άποψή του ότι η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως δεν εισάγει δυσμενή διάκριση.

20 Επειδή η Επιτροπή δεν έμεινε ικανοποιημένη από την απάντηση του εν λόγω κράτους μέλους, άσκησε, στις 12 Μαΐου 2014, την υπό κρίση προσφυγή.

Επί της προσφυγής

Επί του περιεχομένου της προσφυγής

21 Κατ' αρχάς, είναι σημαντικό να διευκρινισθεί το περιεχόμενο της υπό κρίση προσφυγής.

22 Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι προσφυγή δυνάμει του άρθρου 258 ΣΛΕΕ πρέπει να εξετάζεται μόνο σε σχέση με τα αιτήματα που περιλαμβάνονται στο εισαγωγικό δικόγραφο (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2014, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, C-252/13, EU:C:2014:2312, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

23 Εν προκειμένω, σημειώνεται η μερική παραίτηση της Επιτροπής από την υπό κρίση προσφυγή. Στο υπόμνημα απαντήσεως, η Επιτροπή δηλώνει ότι παραιτείται από το αίτημα να κριθεί ότι οι κάτοικοι αλλοδαπής Ολλανδοί φοιτητές που εγγράφονται για έναν κύκλο σπουδών με πλήρες ωράριο διδασκαλίας σε εγκεκριμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα στις Κάτω Χώρες υφίστανται δυσμενή διάκριση. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου, απαντώντας σε ερώτηση του Δικαστηρίου, η Επιτροπή διευκρίνισε ότι πρόθεσή της ήταν να παραιτηθεί από την προσφυγή της και καθόσον αφορά τους Ολλανδούς σπουδαστές που κατοικούν στην αλλοδαπή και σπουδάζουν στις Κάτω Χώρες στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus.

24 Συνεπώς, η υπό κρίση προσφυγή πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει ως αντικείμενο την προβαλλόμενη δυσμενή διάκριση εκ μέρους του Βασιλείου των Κάτω Χωρών εις βάρος των μη Ολλανδών σπουδαστών που σπουδάζουν στις Κάτω Χώρες, περιλαμβανομένων των σπουδαστών που μετέχουν στο πρόγραμμα Erasmus και αυτών που σπουδάζουν εκτός του προγράμματος αυτού.

Επί του παραδεκτού

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

25 Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών υποστηρίζει ότι η αιτίαση της Επιτροπής που αφορά έμμεση δυσμενή διάκριση δεν πληροί τις προϋποθέσεις που απορρέουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία, αφενός, η Επιτροπή πρέπει να εκθέτει τις αιτιάσεις κατά το προ της ασκήσεως της προσφυγής στάδιο καθώς και στο δικόγραφο της προσφυγής κατά τρόπο συνεκτικό και ακριβή και, αφετέρου, οι αιτιάσεις που εκτίθενται στο δικόγραφο της προσφυγής δεν μπορούν να αποκλίνουν από τις προβληθείσες κατά το προ της ασκήσεως της προσφυγής στάδιο.

26 Ειδικότερα, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών παρατηρεί ότι, στο σημείο 44 του δικογράφου της προσφυγής της, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι υπάρχει έμμεση διάκριση εις βάρος των σπουδαστών ολλανδικής καταγωγής οι οποίοι έχουν εγγραφεί σε πλήρη κύκλο σπουδών στην αλλοδαπή και επιλέγουν να σπουδάζουν στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus σε εγκεκριμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα στις Κάτω Χώρες. Εντούτοις, στα σημεία 75, 81 και 82 του δικογράφου της προσφυγής, η Επιτροπή προβάλλει την ύπαρξη δυσμενούς διακρίσεως εις βάρος των μη Ολλανδών σπουδαστών οι οποίοι μετέχουν στο πρόγραμμα αυτό.

27 Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών εξηγεί ότι δεν αντιλαμβάνεται ποια ομάδα σπουδαστών υφίσταται έμμεση δυσμενή διάκριση, σε σχέση με ποιον και σε τι συνίσταται η εν λόγω έμμεση δυσμενής διάκριση.

28 Τα έγγραφα που ανταλλάχθηκαν κατά το προ της ασκήσεως της προσφυγής στάδιο ωσαύτως δεν παρέχουν ενδείξεις συναφώς.

29 Ειδικότερα, στα σημεία 31 και 32 της αιτιολογημένης γνώμης της 28ης Ιανουαρίου 2010, η Επιτροπή, χωρίς να εξετάσει το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, προσάπτει στο Βασίλειο των Κάτω Χωρών ότι απαιτεί να περιλαμβάνονται οι προερχόμενοι από άλλα κράτη μέλη σπουδαστές στα οικονομικώς ενεργά άτομα ή να έχουν λάβει, στις Κάτω Χώρες, τίτλο μόνιμης διαμονής και, κατά τον τρόπο αυτόν, το θεσμικό όργανο προφανώς διατυπώνει νέα αιτίαση αφορώσα έμμεση δυσμενή διάκριση.

30 Εξάλλου, η σχέση μεταξύ, αφενός, της απόψεως της Επιτροπής που εκτίθεται στα σημεία 31 και 32 της αιτιολογημένης γνώμης και, αφετέρου, της απόψεώς της όπως περιγράφεται στα σημεία 44 και 75 έως 83 του εισαγωγικού της δικογράφου δεν είναι σαφής. Οι σκέψεις που εκτίθενται στο δικόγραφο αυτό αφορούν, συγκεκριμένα, τους σπουδαστές οι οποίοι παρακολουθούν σπουδές στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus, ενώ η άποψη την οποία υιοθέτησε η Επιτροπή κατά το προ της ασκήσεως της προσφυγής στάδιο όσον αφορά την προβαλλόμενη έμμεση δυσμενή διάκριση προφανώς είναι γενικότερη.

31 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η αιτίαση περί έμμεσης δυσμενούς διακρίσεως είναι παραδεκτή. Προκύπτει αναμφιβόλως από τα σημεία 32 και 33 της αιτιολογημένης γνώμης καθώς και τα σημεία 52, 54 και 56 της συμπληρωματικής αιτιολογημένης γνώμης ότι, κατά το προ της ασκήσεως της προσφυγής στάδιο, το εν λόγω θεσμικό όργανο δεν αποκλείει η ολλανδική κανονιστική ρύθμιση να συνεπάγεται όχι μόνον άμεση δυσμενή διάκριση, αλλά ενδεχομένως και έμμεση δυσμενή διάκριση. Συνεπώς, τα στοιχεία που εκτίθενται στο δικόγραφο της προσφυγής σε σχέση με τη δυσμενή διάκριση διευκρινίζουν απλώς τα στοιχεία τα οποία η Επιτροπή είχε ήδη προβάλει κατά το προ της ασκήσεως της προσφυγής στάδιο.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

– Επί της αιτιάσεως περί έμμεσης δυσμενούς διακρίσεως

32 Από το άρθρο 120, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου και από τη σχετική με τη διάταξη αυτή νομολογία προκύπτει ότι το εισαγωγικό δικόγραφο της ευθείας προσφυγής πρέπει να προσδιορίζει το αντικείμενο της διαφοράς και να περιέχει συνοπτική έκθεση των ισχυρισμών που προβάλλονται προς στήριξη της προσφυγής, τούτο δε κατά τρόπο αρκούντως σαφή και ακριβή ώστε ο καθού να είναι σε θέση να προετοιμάσει την άμυνά του και το Δικαστήριο να ασκήσει τον έλεγχό του. Συνεπώς, τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία επί των οποίων στηρίζεται μια τέτοια προσφυγή πρέπει να προκύπτουν κατά συνεκτικό και κατανοητό τρόπο από το περιεχόμενο του δικογράφου της προσφυγής (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2014, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, C-252/13, EU:C:2014:2312, σκέψη 33 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

33 Το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι, στο πλαίσιο προσφυγής του άρθρου 258 ΣΛΕΕ, οι αιτιάσεις πρέπει να εκτίθενται στην προσφυγή κατά τρόπο συνεκτικό και ακριβή, ούτως ώστε να παρέχουν στο κράτος μέλος και στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να αντιληφθούν επακριβώς το περιεχόμενο της προσαπτόμενης παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης, πράγμα το οποίο συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου το εν λόγω κράτος να είναι σε θέση να προβάλει λυσιτελώς τους αμυντικούς ισχυρισμούς του και το Δικαστήριο να εξακριβώσει την ύπαρξη της προβαλλόμενης παραβάσεως (απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2014, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, C-252/13, EU:C:2014:2312, σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

34 Οι αιτιάσεις αυτές πρέπει να διατυπώνονται κατά τρόπο αναμφίλεκτο ώστε να μην υπάρχει κίνδυνος είτε να αποφανθεί το Δικαστήριο ultra petita είτε να παραλείψει να αποφανθεί επί μιας από αυτές (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 30ής Σεπτεμβρίου 2010, Επιτροπή κατά Βελγίου, C-132/09, EU:C:2010:562, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

35 Ειδικότερα, το δικόγραφο της προσφυγής της Επιτροπής πρέπει να εκθέτει κατά τρόπο συνεκτικό και λεπτομερή τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή σχημάτισε την πεποίθηση ότι το οικείο κράτος μέλος παρέβη κάποια από τις υποχρεώσεις που υπέχει από τις Συνθήκες (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2012, Επιτροπή κατά Βελγίου, C-150/11, EU:C:2012:539, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Συνεπώς, η κατ' αντιφατικό τρόπο έκθεση ενός ισχυρισμού που προβάλλει η Επιτροπή προς στήριξη της προσφυγής της λόγω παραβάσεως δεν πληροί τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 1ης Φεβρουαρίου 2007, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου, C-199/04, EU:C:2007:72, σκέψη 25, και της 28ης Ιουνίου 2007, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-235/04, EU:C:2007:386, σκέψη 47).

36 Εν προκειμένω, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών υποστηρίζει ότι το δικόγραφο της προσφυγής δεν πληροί τις προϋποθέσεις αυτές, καθόσον η Επιτροπή αναφέρεται συγκεχυμένα στην ύπαρξη ενδεχόμενης έμμεσης δυσμενούς διακρίσεως.

37 Διαπιστώνεται ότι η έκθεση της αιτιάσεως περί έμμεσης δυσμενούς διακρίσεως προδήλως δεν πληροί τις προϋποθέσεις της νομολογίας που εκτίθεται στις σκέψεις 32 έως 35 της παρούσας αποφάσεως.

38 Ειδικότερα, δεν προκύπτει σαφώς από το δικόγραφο της προσφυγής ποια κατηγορία σπουδαστών τίθεται σε δυσμενή θέση και σε σχέση με ποια άλλη κατηγορία. Πράγματι, σε ένα χωρίο του δικογράφου της προσφυγής της, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι έμμεση δυσμενής διάκριση απορρέει από την επίμαχη εθνική κανονιστική ρύθμιση όσον αφορά μόνον τους σπουδαστές ολλανδικής ιθαγενείας που σπουδάζουν στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus στις Κάτω Χώρες. Εντούτοις, σε ένα άλλο χωρίο του δικογράφου της προσφυγής, η Επιτροπή προφανώς διαπιστώνει, χρησιμοποιώντας κάπως ασαφή διατύπωση, ότι οι σπουδαστές από άλλα κράτη μέλη οι οποίοι μετέχουν στο πρόγραμμα αυτό

στις Κάτω Χώρες υφίστανται έμμεση δυσμενή διάκριση, δεδομένου ότι τίθενται σε δυσμενή θέση σε σχέση με τους σπουδαστές ολλανδικής ιθαγενείας οι οποίοι σπουδάζουν σε άλλο κράτος μέλος και μετέχουν στο πρόγραμμα αυτό στις Κάτω Χώρες.

39 Εξάλλου, όπως παρατήρησε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 70 των προτάσεών της, η Επιτροπή ουδόλως προσδιορίζει ποιο κριτήριο, πλην της ιθαγενείας, συνεπάγεται την προβαλλόμενη έμμεση δυσμενή διάκριση. Το εν λόγω θεσμικό όργανο κάνει, βεβαίως, μνεία της προϋποθέσεως κατά την οποία, για να είναι επιλέξιμος για την κατά το ολλανδικό δίκαιο χρηματοδότηση των σπουδών, στην οποία περιλαμβάνεται η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, ο σπουδαστής πρέπει να είναι εγγεγραμμένος σε εγκεκριμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα και να έχει καταβάλει τις δαπάνες εγγραφής. Εντούτοις, στο δικόγραφο της προσφυγής της, η Επιτροπή στηρίζεται στην εν λόγω προϋπόθεση εγγραφής προκειμένου να αποδείξει, αφενός, ότι οι καταγόμενοι από άλλα κράτη μέλη σπουδαστές οι οποίοι μετέχουν στο πρόγραμμα Erasmus στις Κάτω Χώρες τελούν σε αντικειμενικώς συγκρίσιμη κατάσταση προς αυτή των Ολλανδών σπουδαστών οι οποίοι σπουδάζουν εντός του κράτους μέλους αυτού και, αφετέρου, ότι η προβαλλόμενη δυσμενής διάκριση δεν εμπίπτει στην παρέκκλιση του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38. Αντιθέτως, το εν λόγω θεσμικό όργανο ουδόλως αναφέρει την ως άνω προϋπόθεση εγγραφής στο πρώτο μέρος του δικογράφου της προσφυγής του, προκειμένου να αποδείξει την ύπαρξη διαφορετικής μεταχειρίσεως που συνιστά δυσμενή διάκριση κατά το άρθρο 18 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 20 και 21 ΣΛΕΕ.

40 Τέλος, όπως ορθώς υποστηρίζει το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, παρατηρείται ότι το θεμέλιο αυτό καθεαυτό της αιτιάσεως περί έμμεσης δυσμενούς διακρίσεως την οποία προβάλλει η Επιτροπή πάσχει εξαρχής. Πράγματι, το εν λόγω θεσμικό όργανο στηρίζει την προσφυγή του σε παράβαση των άρθρων 18, 20 και 21 ΣΛΕΕ λόγω άμεσης δυσμενούς διακρίσεως, «δεδομένου ότι οι πολίτες της [Ενωσης] που δεν έχουν την ολλανδική ιθαγένεια τυγχάνουν λιγότερο ευμενούς μεταχειρίσεως από τους Ολλανδούς πολίτες». Μόνο στο πλαίσιο της εκ μέρους της εκτιμήσεως του ζητήματος αν η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως εμπίπτει στην παρέκκλιση του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 αναπτύσσει η Επιτροπή επιχειρηματολογία αφορώσα την ενδεχόμενη έμμεση δυσμενή διάκριση, συγχέοντας κατά τον τρόπο αυτόν την ύπαρξη μιας ενδεχόμενης δικαιολογήσεως με την ανάπτυξη μιας εντελώς αυτοτελούς αιτιάσεως.

41 Προστίθεται ότι, στο υπόμνημα απαντήσεως, η Επιτροπή απλώς διαπιστώνει ότι, κατά το προ της ασκήσεως της προσφυγής στάδιο, «δεν απέκλειε» να συνεπάγεται η ολλανδική κανονιστική ρύθμιση έμμεση δυσμενή διάκριση, χωρίς, ωστόσο, να διευκρινίσει σε τι συνίσταται αυτή η δυσμενής διάκριση.

42 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να απορριφθεί η αιτίαση περί έμμεσης δυσμενούς διακρίσεως ως απαράδεκτη.

– Επί της αιτιάσεως περί άμεσης δυσμενούς διακρίσεως

43 Κατ’ αρχάς, επισημαίνεται ότι, μολονότι το Βασίλειο των Κάτω Χωρών δεν προέβαλε ένσταση απαραδέκτου κατά της υπό κρίση αιτιάσεως, το Δικαστήριο μπορεί να εξετάσει αυτεπαγγέλτως αν οι προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 258 ΣΛΕΕ για την άσκηση προσφυγής λόγω παραβάσεως κράτους μέλους πληρούνται ως προς το κράτος αυτό (βλ., κατ’ αναλογίαν, απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-68/11, EU:C:2012:815, σκέψη 49 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

44 Εν προκειμένω, απαντώντας σε ερώτηση υποβληθείσα από το Δικαστήριο κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή επισήμανε ότι, με την προσφυγή της, είχε την πρόθεση να καλύψει όχι μόνον τους σπουδαστές των προγραμμάτων επαγγελματικής καταρτίσεως, αλλά και τους σπουδαστές τους οποίους κατονομάζει ως σπουδαστές της ανώτατης εκπαιδεύσεως και της επιστημονικής εκπαιδεύσεως. Εντούτοις, το εν λόγω θεσμικό όργανο δεν ήταν σε θέση να προσδιορίσει συγκεκριμένη

διάταξη του εθνικού δικαίου από την οποία απορρέει η προβαλλόμενη δυσμενής διάκριση εις βάρος άλλων φοιτητών πλην αυτών που θεωρούνται, κατά το δίκαιο αυτό, ως υπαγόμενοι στην επαγγελματική κατάρτιση.

45 Επιπλέον, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 79 των προτάσεών της, αν η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση εθνική κανονιστική ρύθμιση δεν αναφέρεται μόνον στους πολίτες της Ένωσης, αλλά αφορά και τα πρόσωπα που έχουν είτε την ιθαγένεια κράτους μέλους του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) είτε την ελβετική ιθαγένεια, δεν προκύπτει σαφώς από το εισαγωγικό δικόγραφο ότι, με την αιτίασή της περί άμεσης δυσμενούς διακρίσεως, η Επιτροπή είχε την πρόθεση να καλύψει όλα τα πρόσωπα αυτά. Επιπλέον, από ορισμένα συγκεκριμένα σημεία του δικογράφου αυτού προκύπτει ότι η Επιτροπή απλώς και μόνον προσάπτει στο Βασίλειο των Κάτω Χωρών ότι ασκεί διάκριση λόγω ιθαγενείας μόνον κατά των σπουδαστών που έχουν ιθαγένεια της Ένωσης.

46 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να διαπιστωθεί ότι η υπό κρίση προσφυγή είναι παραδεκτή μόνον καθόσον με αυτήν επιδιώκεται να αποδειχθεί ότι η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση ολλανδική κανονιστική ρύθμιση θεσπίζει άμεση διάκριση εις βάρος πολιτών της Ένωσης πλην αυτών που έχουν την ολλανδική ιθαγένεια, οι οποίοι σπουδάζουν στο πλαίσιο της επαγγελματικής καταρτίσεως που παρέχεται εντός του κράτους μέλους αυτού, δεδομένου ότι η εν λόγω κανονιστική ρύθμιση αντιμετωπίζει τους πολίτες αυτούς κατά τρόπο λιγότερο ευμενή απ' ό,τι τους Ολλανδούς πολίτες οι οποίοι παρακολουθούν τέτοιες σπουδές.

Επί της ουσίας

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

47 Με το δικόγραφο της προσφυγής της, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η ολλανδική κανονιστική ρύθμιση ενέχει άμεση δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγενείας.

48 Κατ' αρχάς, η Επιτροπή επισημαίνει ότι υφίσταται άμεση δυσμενής διάκριση κατά το άρθρο 18 ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 20 και 21 ΣΛΕΕ, δεδομένου ότι οι επίμαχες εθνικές διατάξεις αποκλείουν τους μη Ολλανδούς σπουδαστές, αποκλειστικώς και μόνο με κριτήριο την ιθαγένειά τους, από το ευεργέτημα της παροχής για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, αντιμετωπίζοντας κατά τον τρόπο αυτόν λιγότερο ευμενώς τους πολίτες της Ένωσης που δεν έχουν την ολλανδική ιθαγένεια. Το συμπέρασμα αυτό ουδόλως αποδυναμώνεται από την απαίτηση να πληρούνται δύο άλλες αντικειμενικές προϋποθέσεις, συγκεκριμένα, πρώτον, να είναι κάτω των 30 ετών και, δεύτερον, να έχουν εγγραφεί σε εγκεκριμένο πρόγραμμα επαγγελματικής καταρτίσεως με πλήρες ωράριο διδασκαλίας.

49 Περαιτέρω, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προσαπτόμενη άμεση δυσμενής διάκριση δεν εμπίπτει στην παρέκκλιση του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38. Συναφώς, η απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-75/11, EU:C:2012:605), και, ειδικότερα, οι σκέψεις 43, 49 έως 56, 59 έως 62 καθώς και 64 και 65 της αποφάσεως αυτής, έχει κατ' αναλογίαν εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση.

50 Κατά την άποψη της Επιτροπής, το γεγονός ότι, κατά την ολλανδική νομοθεσία, οι σπουδαστές οι οποίοι μετέχουν στο πρόγραμμα Erasmus δεν θεωρούνται ως επισήμως εγγεγραμμένοι στο ολλανδικό δεν ασκεί επιρροή. Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού, κάθε σπουδαστής έχει βασίμως την προσδοκία ότι το πανεπιστήμιο υποδοχής θα τον μεταχειριστεί κατά τον ίδιο τρόπο με τους δικούς του σπουδαστές και αυτό άλλωστε συμβαίνει στην πράξη. Συνεπώς, ένας τέτοιος σπουδαστής είναι de facto εγγεγραμμένος στο εκπαιδευτικό ίδρυμα υποδοχής στις Κάτω Χώρες και, κατά τον τρόπο αυτόν, πληρούται η τρίτη προϋπόθεση την οποία τάσσει η ολλανδική νομοθεσία για την παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως.

51 Είναι πολύ πιθανόν ένας Ολλανδός υπήκοος, ο οποίος σπουδάζει εκτός των Κάτω Χωρών και επιθυμεί να μετάσχει στο πρόγραμμα Erasmus, να επιλέξει ένα διαφορετικό κράτος μέλος πλην του Βασιλείου των Κάτω Χωρών για να παρακολουθήσει σπουδές στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού. Στις σπάνιες περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας τέτοιος σπουδαστής θα επέλεγε να παρακολουθήσει σπουδές στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος στις Κάτω Χώρες, θα ήταν αναμενόμενο το κράτος μέλος αυτό να μην του χορηγήσει την παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, δεδομένου ότι τυγχάνει ήδη αντίστοιχης χρηματικής αποζημιώσεως.

52 Τέλος, στο πλαίσιο αιτιάσεως με τον τίτλο «Σπουδαστές πλην των αλλοδαπών σπουδαστών του προγράμματος Erasmus – τακτικοί αλλοδαποί σπουδαστές, περιλαμβανομένων των Ολλανδών σπουδαστών που κατοικούν στην αλλοδαπή», η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως αποτελεί βοήθημα διαβιώσεως, υπό την έννοια του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, υπό μορφή διαφορετική από αυτήν της σπουδαστικής υποτροφίας ή του δανείου.

53 Το γεγονός ότι, αντιθέτως προς την περίπτωση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-75/11, EU:C:2012:605), ο σπουδαστής υποχρεούται να αποδώσει το οικονομικό πλεονέκτημα που απορρέει από την παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, αν δεν λάβει το πτυχίο του εντός δεκαετίας, δεν σημαίνει ότι το πλεονέκτημα αυτό εμπίπτει στην έννοια των «σπουδαστικών υποτροφιών ή σπουδαστικών δανείων», που προβλέπεται στο άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38. Η παροχή αυτή, η οποία συνδέεται με την προϋπόθεση λήψεως του πτυχίου εντός δεκαετίας, συνιστά δωρεά υπό αίρεση μάλλον και όχι δάνειο.

54 Στο υπόμνημα αντικρούσεως, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών αρνείται την προσαπτόμενη παράβαση.

55 Όσον αφορά, κατ' αρχάς, την ολλανδική κανονιστική ρύθμιση περί της παροχής για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών υπογραμμίζει ότι η παροχή αυτή αποτελεί μέρος της χρηματοδοτήσεως των σπουδών στην Ολλανδία, όπως τούτο προκύπτει από τον WSF 2000 και από την προέλευση της παροχής αυτής.

56 Ειδικότερα, το άρθρο 3.6, παράγραφος 2, του WSF 2000 προβλέπει ότι η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως αποτελεί μέρος της βασικής υποτροφίας, η οποία αποτελεί στοιχείο της χρηματοδοτήσεως των σπουδών βάσει του άρθρου 3.1, παράγραφος 1, του νόμου αυτού. Προηγουμένως, η βασική υποτροφία αποτελούνταν εξ ολοκλήρου από ένα χρηματικό ποσό προοριζόμενο για την κάλυψη του κόστους ζωής. Μέρος του ποσού της εν λόγω υποτροφίας μετατράπηκε σε παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως από την 1η Ιανουαρίου 1991. Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών αγόραζε τους τίτλους μεταφοράς που αποτελούσαν το αντικείμενο της παροχής αυτής από τις επιχειρήσεις συγκοινωνιών βάσει συμβάσεως, πράγμα που καθιστούσε δυνατή την αγορά τους σε χαμηλή τιμή και την παροχή προσβάσεως σε οικονομικώς προσιτές μετακινήσεις για όλους τους φοιτητές που δικαιούνταν χρηματοδότηση των σπουδών.

57 Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών επισημαίνει ότι η βασική υποτροφία και η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μεταφοράς χορηγούνται υπό τη μορφή δανείου υπό αίρεση. Αν σπουδαστής ολοκληρώσει επιτυχώς τις σπουδές του εντός δεκαετίας, το δάνειο καθίσταται δωρεά. Αν σπουδαστής δεν ολοκληρώσει επιτυχώς τις σπουδές του εντός της προθεσμίας αυτής, το δάνειο θα πρέπει να επιστραφεί εντόκως.

58 Δεδομένου ότι η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως αποτελεί στοιχείο της βασικής υποτροφίας και, ως εκ τούτου, της χρηματοδοτήσεως των σπουδών, οι προϋποθέσεις λήψεως της παροχής αυτής είναι οι ίδιες με τις ισχύουσες για τη χορήγηση της χρηματοδοτήσεως των σπουδών. Ειδικότερα, για να είναι επιλέξιμος για τη χρηματοδότηση των σπουδών στην Ολλανδία, ο σπουδαστής πρέπει, κατά το άρθρο 2.1 του WSF 2000, να πληροί τις προϋποθέσεις ιθαγένειας, ηλικίας και κατηγορίας σπουδών.

59 Περαιτέρω, όσον αφορά το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών έχει την πρόθεση να επικαλεσθεί την παρέκκλιση που προβλέπει η διάταξη αυτή ως προς όλους τους μη Ολλανδούς σπουδαστές οι οποίοι έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους της Ένωσης ή του ΕΟΧ ή την ελβετική ιθαγένεια. Πάντως, όσον αφορά τους μη Ολλανδούς σπουδαστές οι οποίοι παρακολουθούν σπουδές στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus, πρόκειται περί επικουρικώς προβαλλομένου αμυντικού ισχυρισμού. Κυρίως, το κράτος μέλος αυτό υποστηρίζει ότι οι σπουδαστές αυτοί δεν τελούν σε κατάσταση αντικειμενικώς συγκρίσιμη προς αυτή των Ολλανδών σπουδαστών.

60 Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών παρατηρεί ότι η παρέκκλιση του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, ανταποκρίνεται στο θεμιτό συμφέρον του οικείου κράτους μέλους να περιορίσει τα κοινωνικά πλεονεκτήματα που παρέχονται από τα δημόσια οικονομικά σε αυτούς που αποδεικνύουν μια ελάχιστη σχέση με το κράτος αυτό. Η διαφορά μεταχειρίσεως την οποία θεσπίζει η ολλανδική κανονιστική ρύθμιση, καθόσον επιβάλλει στους σπουδαστές της Ένωσης, του ΕΟΧ ή της Ελβετίας, πριν να έχουν τη δυνατότητα να τύχουν της χρηματοδοτήσεως των σπουδών, περιλαμβανομένης της παροχής για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, να έχουν δικαίωμα διαρκούς διαμονής ή να είναι οικονομικώς ενεργοί, είναι απολύτως σύμφωνη προς την παρέκκλιση αυτή.

61 Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών φρονεί ότι δεν είναι κρίσιμο το ζήτημα αν η παροχή για την κάλυψη δαπανών μετακινήσεως πρέπει να χαρακτηρισθεί μάλλον ως δωρεά υπό αίρεση και όχι ως δάνειο υπό αίρεση, δεδομένου ότι η παροχή αυτή αποτελεί, ανά πάσα στιγμή, είτε δάνειο είτε υποτροφία και εμπίπτει, για τον λόγο αυτόν, στην παρέκκλιση του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38.

62 Το ολλανδικό σύστημα, ως εκ της φύσεώς του, διαφέρει από την κατάσταση στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-75/11, EU:C:2012:605). Ειδικότερα, στην εν λόγω υπόθεση, η μείωση των κομίστρων χορηγούνταν στους σπουδαστές των οποίων οι γονείς εισέπρατταν οικογενειακά επιδόματα από το Αυστριακό Δημόσιο. Δεδομένου ότι δεν συνδεόταν προς τη χρηματοδότηση των σπουδών, η μείωση αυτή δεν ήταν δυνατό να χαρακτηρισθεί ως σπουδαστική υποτροφία ή σπουδαστικό δάνειο.

63 Κατά το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, προκειμένου να είναι δυνατό να εμπίπτει στην παρέκκλιση του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, μια παροχή δεν πρέπει κατ' ανάγκην να συνίσταται σε χρηματικό ποσό το οποίο να μπορεί να διατεθεί εντελώς ελεύθερα.

64 Τέλος, όσον αφορά τους σπουδαστές που μετέχουν στο πρόγραμμα Erasmus, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών υπενθυμίζει, στηριζόμενο στις σκέψεις 41 και 42 της αποφάσεως της 14ης Ιουνίου 2012, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (C-542/09, EU:C:2012:346), ότι ο συγκρίσιμος χαρακτήρας των καταστάσεων πρέπει να στηρίζεται σε αντικειμενικά και ευχερώς προσδιοριζόμενα στοιχεία. Η αντικειμενική διαφορά μεταξύ των μη Ολλανδών σπουδαστών που μετέχουν στο πρόγραμμα Erasmus και των Ολλανδών φοιτητών που παρακολουθούν σπουδές εκτός του προγράμματος αυτού οι οποίοι τυγχάνουν της παροχής για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως συνίσταται στο ότι οι πρώτοι δεν τυγχάνουν χρηματοδοτήσεως των σπουδών τους από το Βασίλειο των Κάτω Χωρών βάσει των συμβάσεων που προβλέπει το εν λόγω πρόγραμμα.

65 Κατά το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, το επιχείρημα της Επιτροπής κατά το οποίο οι σπουδαστές οι οποίοι παρακολουθούν σπουδές στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus είναι εγγεγραμμένοι de facto στις Κάτω Χώρες και πρέπει, ως εκ τούτου, να θεωρηθεί ότι πληρούν την τρίτη προϋπόθεση από την οποία η ολλανδική νομοθεσία εξαρτά την παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως είναι αλυσιτελές.

66 Στο υπόμνημα απαντήσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι απορρέει από την οικονομία του άρθρου 3.2, παράγραφος 1, της WSF 2000 ότι οι δαπάνες διαβιώσεως και η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως συνιστούν χωριστά και αυτοτελή στοιχεία της υποτροφίας. Οι εγγενείς ιδιότητες των δύο

αυτών στοιχείων διαφέρουν επίσης, δεδομένου ότι το μεν αποτελεί το ποσό το οποίο ο σπουδαστής μπορεί να χρησιμοποιεί κατά το δοκούν και το δε αποτελεί κάρτα που παρέχει δικαίωμα μειώσεως των τιμών των εισιτηρίων στις δημόσιες συγκοινωνίες.

67 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι η έννοια των «σπουδαστικών υποτροφιών ή σπουδαστικών δανείων», που προβλέπεται στο άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, δεν είναι δυνατό να τύχει ερμηνείας που ποικίλλει αναλόγως των εθνικών δικαίων, αλλά πρέπει να έχει αυτοτελές και ιδιαίτερο περιεχόμενο στο δίκαιο της Ένωσης.

68 Από τις σκέψεις 61 έως 64 της αποφάσεως της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-75/11, EU:C:2012:605), προκύπτει ότι κακώς το Βασίλειο των Κάτω Χωρών στηρίζεται στο άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 για να δικαιολογήσει το γεγονός ότι απαιτεί από τους σπουδαστές που έχουν ιθαγένεια της Ένωσης, του ΕΟΧ ή ελβετική ιθαγένεια να έχουν δικαίωμα μόνιμης διαμονής ή να είναι οικονομικώς ενεργοί. Στην απόφαση αυτή, το Δικαστήριο έκρινε ότι η ύπαρξη πραγματικής σχέσεως μεταξύ του σπουδαστή και του κράτους μέλους υποδοχής είναι δυνατόν να εξακριβωθεί, εφόσον πρόκειται για το δικαίωμα του σπουδαστή αυτού να αξιώσει παροχή η οποία συνίσταται στη μείωση των κομίστρων, όταν αποδεικνύεται ότι ο εν λόγω σπουδαστής έχει εγγραφεί σε ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα, εγκεκριμένο ή χρηματοδοτούμενο από το κράτος μέλος υποδοχής βάσει της νομοθεσίας ή της διοικητικής πρακτικής του, για να παρακολουθήσει κατά κύριο λόγο σπουδές, συμπεριλαμβανομένου ενός προγράμματος επαγγελματικής καταρτίσεως.

69 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι από τη σκέψη 61 της αποφάσεως της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-75/11, EU:C:2012:605), προκύπτει ότι υπό ορισμένες συνθήκες είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι οι σπουδαστές που μετέχουν στο πρόγραμμα Erasmus βρίσκονται σε κατάσταση αντικειμενικώς συγκρίσιμη προς την κατάσταση των Ολλανδών σπουδαστών οι οποίοι λαμβάνουν την παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, δηλαδή όταν υπάρχει πραγματική σχέση μεταξύ του σπουδαστή ο οποίος μετέχει στο πρόγραμμα αυτό και του κράτους μέλους υποδοχής. Μια τέτοια σχέση υφίσταται εν προκειμένω ως προς την παροχή αυτή, δεδομένου ότι οι μη Ολλανδοί σπουδαστές οι οποίοι μετέχουν στο εν λόγω πρόγραμμα πρέπει να θεωρηθούν ως de facto εγγεγραμμένοι στις Κάτω Χώρες για τη χορήγηση της παροχής αυτής.

70 Στο υπόμνημα ανταπαντήσεως, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών υποστηρίζει ότι η Επιτροπή παραγνωρίζει το γράμμα και το πνεύμα του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38. Η ύπαρξη πραγματικής σχέσεως μεταξύ του οικείου προσώπου και του κράτους μέλους υποδοχής, η οποία υλοποιείται διά της εγγραφής του προσώπου αυτού σε εκπαιδευτικό ίδρυμα, δεν συνιστά συμπληρωματική ή εναλλακτική επιταγή στο πλαίσιο αυτό. Δεδομένου ότι το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 δεν είχε εφαρμογή στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-75/11, EU:C:2012:605), οι σκέψεις 61 έως 64 της εν λόγω αποφάσεως δεν παρέχουν καμία ένδειξη ως προς το περιεχόμενο της διατάξεως αυτής.

71 Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών υποστηρίζει ότι το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι, λόγω της εν τοις πράγμασι εγγραφής τους στο πανεπιστήμιο υποδοχής, οι σπουδαστές οι οποίοι παρακολουθούν σπουδές στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus αποτελούν, παρά ταύτα, κατηγορία αντικειμενικώς συγκρίσιμη προς την κατηγορία των Ολλανδών σπουδαστών οι οποίοι λαμβάνουν την παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως στηρίζεται σε εσφαλμένη προκείμενη. Αυτό που έχει σημασία είναι το ζήτημα αν οι κατηγορίες αυτές βρίσκονται σε αντικειμενικώς συγκρίσιμη κατάσταση υπό το πρίσμα της επίμαχης εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως.

72 Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών υπογραμμίζει ότι οι σκέψεις 61, 62 και 64 της αποφάσεως της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-75/11, EU:C:2012:605), αφορούν τη δικαιολόγηση της έμμεσης δυσμενούς διακρίσεως που διαπιστώθηκε στην απόφαση αυτή, ενώ το ζήτημα αν οι σπουδαστές οι οποίοι παρακολουθούν σπουδές στο πλαίσιο του προγράμματος Erasmus βρίσκονται σε κατάσταση αντικειμενικώς συγκρίσιμη προς την κατάσταση των Ολλανδών σπουδαστών που

λαμβάνουν την παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως αφορά αυτή καθεαυτή την ύπαρξη δυσμενούς διακρίσεως. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή αποσπά την επιταγή περί υπάρξεως πραγματικής σχέσεως από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

73 Πρέπει, κατ' αρχάς, να επισημανθεί ότι το άρθρο 20, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αναγνωρίζει την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης σε κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους.

74 Οι σπουδαστές οι οποίοι κατάγονται από άλλα κράτη μέλη πλην του Βασιλείου των Κάτω Χωρών και παρακολουθούν σπουδές στις Κάτω Χώρες, καθόσον έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους, απολαύουν της ιδιότητας αυτής.

75 Όπως έχει κρίνει επανειλημμένως το Δικαστήριο, η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης τείνει να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών, η οποία παρέχει τη δυνατότητα σε όσους από αυτούς τελούν στην ίδια κατάσταση να τυγχάνουν, στον τομέα εφαρμογής ratione materiae της Συνθήκης ΛΕΕ, ανεξαρτήτως της ιθαγενείας τους και υπό την επιφύλαξη των ρητώς προβλεπομένων συναφώς εξαιρέσεων, της ίδιας νομικής μεταχειρίσεως (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, Grzelczyk, C-184/99, EU:C:2001:458, σκέψη 31, και της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας, C-75/11, EU:C:2012:605, σκέψη 38).

76 Η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας που προβλέπεται στο άρθρο 18 ΣΛΕΕ έχει εφαρμογή σε όλες τις καταστάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής ratione materiae του δικαίου της Ένωσης, καταστάσεις οι οποίες περιλαμβάνουν την άσκηση της θεμελιώδους ελευθερίας της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών την οποία απονέμει το άρθρο 21 ΣΛΕΕ (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας, C-75/11, EU:C:2012:605, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

77 Από την ίδια αυτή νομολογία προκύπτει ότι η εν λόγω απαγόρευση καλύπτει επίσης τις καταστάσεις που αφορούν τις προϋποθέσεις προσβάσεως στην επαγγελματική κατάρτιση, εξυπακουομένου ότι τόσο η ανώτερη εκπαίδευση όσο και η πανεπιστημιακή εκπαίδευση αποτελούν επαγγελματική εκπαίδευση (απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2005, Επιτροπή κατά Αυστρίας, C-75/11, EU:C:2012:605, σκέψη 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

78 Υπήκοος κράτους μέλους της Ένωσης ο οποίος σπουδάζει σε άλλο κράτος μέλος έχει, δυνάμει των άρθρων 18 και 21 ΣΛΕΕ, το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, χωρίς να υφίσταται άμεσες ή έμμεσες διακρίσεις λόγω της ιθαγενείας του (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας, C-75/11, EU:C:2012:605, σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

79 Όσον αφορά το ζήτημα αν η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των Συνθηκών, υπό την έννοια του άρθρου 18, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, παρατηρείται ότι το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι σύστημα το οποίο προβλέπει μειώσεις των κομίστρων οι οποίες χορηγούνται στους σπουδαστές, καθόσον τους παρέχει τη δυνατότητα, αμέσως ή εμμέσως, να καλύπτουν τα έξοδά τους διαβιώσεως, εμπίπτει επίσης στο πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης ΛΕΕ (απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας, C-75/11, EU:C:2012:605, σκέψη 43).

80 Εξάλλου, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ιθαγενείας, η οποία κατοχυρώνεται γενικώς στο άρθρο 18 ΣΛΕΕ και διευκρινίζεται, ως προς τους πολίτες της Ένωσης που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/38, στο άρθρο 24 αυτής, απαγορεύει, μεταξύ άλλων, τις άμεσες διακρίσεις λόγω ιθαγενείας (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας, C-75/11, EU:C:2012:605, σκέψη 49 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

81 Όσον αφορά την οδηγία 2004/38, μολονότι αληθεύει ότι η οδηγία αυτή αποσκοπεί στη διευκόλυνση και στην ενθάρρυνση της ασκήσεως του θεμελιώδους ατομικού δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών το οποίο παρέχεται απευθείας σε κάθε πολίτη της Ένωσης, εντούτοις γεγονός παραμένει ότι ο πρωταρχικός σκοπός της αφορά, όπως προκύπτει από το άρθρο της 1, στοιχείο α', τις προϋποθέσεις ασκήσεως του δικαιώματος αυτού (απόφαση της 5ης Μαΐου 2011, McCarthy, C-434/09, EU:C:2011:277, σκέψη 33).

82 Ειδικότερα, υπενθυμίζεται ότι, όσον αφορά την πρόσβαση σε παροχές, όπως η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, ένας πολίτης της Ένωσης μπορεί να αξιώσει να τύχει ίσης μεταχειρίσεως με τους πολίτες του κράτους μέλους υποδοχής, δυνάμει του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, μόνον εφόσον η διαμονή του στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής πληροί τις προϋποθέσεις της οδηγίας αυτής (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2015, Alimanovic, C-67/14, EU:C:2015:597, σκέψη 49 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

83 Εν προκειμένω, η Επιτροπή επιβεβαίωσε, απαντώντας σε ερώτηση του Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι η προσφυγή της αφορούσε διάκριση εις βάρος των σπουδαστών που έχουν δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2004/38. Το Βασίλειο των Κάτω Χωρών υποστήριξε επίσης ότι οι μη Ολλανδοί σπουδαστές τους οποίους αφορά η υπό κρίση προσφυγή τυγχάνουν δικαιώματος διαμονής στις Κάτω Χώρες δυνάμει της διατάξεως αυτής.

84 Υπό τις συνθήκες αυτές, κρίνεται ότι το άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 έχει κατ' αρχήν εφαρμογή στους μη Ολλανδούς σπουδαστές στους οποίους αναφέρεται η Επιτροπή με την προσφυγή της.

85 Εν προκειμένω, πριν ακόμη κριθεί αν υφίσταται δυσμενής διάκριση, υπό την έννοια του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, πρέπει, εν προκειμένω, να εξετασθεί προηγουμένως το επιχείρημα του Βασιλείου των Κάτω Χωρών ότι η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της παρεκκλίσεως από την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως την οποία προβλέπει το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής.

86 Ως παρέκκλιση από την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, αρχή η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 18 ΣΛΕΕ και απλώς εξειδικεύεται στο άρθρο 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, η παράγραφος 2 του εν λόγω άρθρου 24 πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς (απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας, C-75/11, EU:C:2012:605, σκέψη 54).

87 Μολονότι, όπως προκύπτει από τη σκέψη 79 της παρούσας αποφάσεως, η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως συνιστά βοήθημα διαβιώσεως για τους ενδιαφερόμενους φοιτητές, εντούτοις μόνον η σπουδαστική βοήθεια «αποτελούμενη από σπουδαστικές υποτροφίες ή σπουδαστικά δάνεια» εμπίπτει στην κατ' άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 παρέκκλιση από την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας, C-75/11, EU:C:2012:605, σκέψη 55).

88 Συναφώς, παρατηρείται ότι, αντιθέτως προς την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2012, Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-75/11, EU:C:2012:605), στην οποία το οικείο κράτος μέλος παρείχε κατ' αρχήν το ευεργέτημα των μειωμένων κομίστρων μόνο στους σπουδαστές των οποίων οι γονείς εισέπρατταν οικογενειακά επιδόματα από το κράτος αυτό, στην υπό κρίση υπόθεση, όπως προκύπτει από την κατατεθείσα ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία, η χορήγηση της παροχής για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως στους Ολλανδούς σπουδαστές, οι οποίοι κατά την Επιτροπή ευνοούνται από την επίμαχη κανονιστική ρύθμιση, εξαρτάται ακριβώς από το αν οι σπουδαστές αυτοί παρακολουθούν πρόγραμμα επιμορφώσεως στις Κάτω Χώρες και αν δικαιούνται να τύχουν χρηματοδοτήσεως των σπουδών τους σύμφωνα με την ολλανδική κανονιστική ρύθμιση.

89 Σύμφωνα με τη ρύθμιση αυτή, χορηγείται στον σπουδαστή τίτλος μεταφοράς που του επιτρέπει την πρόσβαση στις δημόσιες συγκοινωνίες δωρεάν ή σε μειωμένη τιμή. Αν ο σπουδαστής ολοκληρώσει επιτυχώς τις σπουδές του εντός δεκαετίας, δεν υποχρεούται να επιστρέψει την παροχή αυτή. Αν ο σπουδαστής δεν ολοκληρώσει επιτυχώς τις σπουδές του εντός της προθεσμίας αυτής, η εν λόγω παροχή πρέπει να επιστραφεί. Συνεπώς, η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, όπως προβλέπεται από την ολλανδική κανονιστική ρύθμιση, παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά είτε σπουδαστικής υποτροφίας είτε δανείου και ομοιάζει προς εκάτερο εξ αυτών, αναλόγως του αν ο σπουδαστής ολοκληρώνει επιτυχώς τις σπουδές του εντός δεκαετίας.

90 Συνεπώς, παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως, όπως η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση, πρέπει να θεωρηθεί ως περιλαμβάνουσα «σπουδαστικές υποτροφίες ή σπουδαστικά δάνεια», υπό την έννοια του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38.

91 Συναφώς, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 97 των προτάσεών της, το ζήτημα αν η εν λόγω παροχή αποτελεί υποτροφία υπό αίρεση ή δάνειο υπό αίρεση στερείται παντελώς επιρροής, δεδομένου ότι το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 έχει εφαρμογή τόσο στις «σπουδαστικές υποτροφίες» όσο και στα «δάνεια» και ότι η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως εμπίπτει, σε κάθε περίπτωση, στη μεν ή στη δε από τις έννοιες αυτές.

92 Ομοίως, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι, κατ' αρχήν, η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως χορηγείται υπό τη μορφή τίτλου μεταφοράς, ήτοι όχι σε χρήμα, αλλά σε είδος. Πράγματι, ούτε από το γράμμα του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 ούτε από το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται η διάταξη αυτή προκύπτει ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να χορηγούν τη σπουδαστική βοήθεια μόνο σε μετρητά. Αντιθέτως, όπως παρατήρησε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 93 των προτάσεών της, το γεγονός ότι η παροχή αυτή χορηγείται σε είδος παρέχει στο οικείο κράτος μέλος τη δυνατότητα, κατά περίπτωση, αφενός μεν να μειώσει τις δαπάνες που συνδέονται με τη χορήγηση της εν λόγω παροχής, διαπραγματευόμενο τις τιμές με τον πάροχο της υπηρεσίας, αφετέρου δε να βεβαιωθεί ότι το οικονομικό πλεονέκτημα που απορρέει από την ίδια αυτή παροχή χρησιμοποιήθηκε για τον σκοπό ο οποίος της ανατέθηκε.

93 Τέλος, διαπιστώνεται ότι, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Επιτροπή, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών ουδόλως υποχρεούται, στο πλαίσιο αυτό, να χορηγήσει τη παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως απλώς και μόνο λόγω της εγγραφής του σπουδαστή σε ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα, εγκεκριμένο ή χρηματοδοτούμενο από το κράτος αυτό βάσει της νομοθεσίας ή της διοικητικής πρακτικής του, για να παρακολουθήσει εκεί κατά κύριο λόγο σπουδές. Μια τέτοια ερμηνεία, είναι όχι μόνον αντίθετη προς το γράμμα καθεαυτό του άρθρου 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38, αλλά καθιστά επίσης κενή περιεχομένου την παρέκκλιση που αφορά τη σπουδαστική βοήθεια την οποία προβλέπει η διάταξη αυτή, δεδομένου ότι θα ισοδυναμούσε, στην πραγματικότητα, με υποχρέωση των κρατών μελών να τηρούν την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, κατά τη χορήγηση των βοηθημάτων αυτών, έναντι όλων των σπουδαστών που εμπίπτουν στο άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2004/38.

94 Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι η παροχή για την κάλυψη των δαπανών μετακινήσεως εμπίπτει στην έννοια της «σπουδαστικής βοήθειας, [...] αποτελούμενη από σπουδαστικές υποτροφίες ή σπουδαστικά δάνεια» την οποία αφορά το άρθρο 24, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 και ότι το Βασίλειο των Κάτω Χωρών μπορεί να επικαλεσθεί την παρέκκλιση που προβλέπεται συναφώς προκειμένου να αρνηθεί να χορηγήσει την παροχή αυτή, πριν την απόκτηση του δικαιώματος μόνιμης διαμονής, σε πρόσωπα πλην των μισθωτών, των μη μισθωτών, των προσώπων που διατηρούν την ιδιότητα αυτή ή των μελών των οικογενειών τους.

95 Συνεπώς, η αιτίαση που αφορά ευθεία διάκριση πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη.

96 Βάσει όλων των προεκτεθέντων, η υπό κρίση προσφυγή πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

97 Κατά το άρθρο 138, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι το Βασίλειο των Κάτω Χωρών ζήτησε την καταδίκη της Επιτροπής και αυτή ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την προσφυγή.

2) Καταδικάζει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

(υπογραφές)